

REDACȚIA
și ADMINISTRATIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articolii și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni și taxele de abonament se trimit administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FORIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

ABONAMENTUL:

Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oras și comitat Nr. 266.

Consistorul eparhial din Oradea-mare.*)

Una din chestiunile cele mai importante, de care s'a ocupat Sinodul eparhial din Arad, întrunit zilele trecute, a fost fără îndoială lămurirea și precizarea situației de drept a Consistorului dela Orade, în organizmul provinciei noastre mitropolitane, și în special, a raportului său față de episcopul diecezan și Consistorul eparhial dela Arad.

Pentru cei inițiați și bine cunoscători ai organizației noastre bisericesti chestiunea aceasta apare din capul locului, pe cât de simplă, pe atât de limpede. Statutul organic adevărat, că este scurt și laconic, dar clar și hotărît în punctul acesta. Tot atât de precis este și concluzul congresual Nr. 90 din 1903. Știindu-le acestea cu drept cuvânt se poate cineva întreba: cum ajunge chestiunea poziției de drept a Consistorului dela Orade să mai formeze obiect de discuție acum, după aproape cinci decenii de viață constituțională, câtă vreme poziția aceasta este deja determinată în legea fundamentală a bisericii noastre?

După rezonamentul acesta se pare în adevăr, că o discuție asupra chestiunii ar fi de prisos.

Faptul este însă, că practica vieții bisericesti administrative, sub raportul chestiunii, ce ne preocupă, nu s'a conformat, ci dimpotrivă s'a abătut, în cursul timpului, și a deviat, în unele privințe, dela litera și spiritul normelor legale. Felurite împrejurări, — asupra cărora nu putem inzista aici — au contribuit ca cercurile bisericesti dela cârma diezei Aradului să privească Consistorul dela Orade și după inaugurarea erei constituționale prin aceeaș prizmă, ca înainte de anul 1868; să-l considere adecă de o simplă sucursală sau *expozitură pentru părțile bihorene a Consistorului dela Arad*. În consecință vicarul episcopesc dela Orade era — și din partea unor factori este și

astăzi — considerat ca *locțiitorul sau substitutul episcopului diecezan al aradului*, care în calitatea de cap încoronat al întregii eparhii se consideră și de »președinte natural« al Consistorului dela Orade.

Concepția aceasta a dat naștere unei practice administrative, care înfațșă Consistorul dela Orade ca organ subordonat și dependent de episcopul și Consistorul dela Arad. Nici tratamentul, ce se aplica și nici chiar terminologia oficială, ce se întrebuișă față de Consistorul din Orade nu corăspundea poziției create de constituție acestei înalte corporațiuni și relațiunii precizate în concluzul congresual amintit. Nu odată i-s'a contestat Consistorului din Orade chiar dreptul de a sta în corespondență imediată cu forurile superioare, în special cu guvernul țării. Iar tendențele legitime de emancipare și neatâr-nare ale Consistorului acestuia în afacerile avizate exclusiv la competența sa erau calificate drept hiperzel nejustificat și erau de-adreptul perhorrescate din partea factorilor bisericesti, cari — obișnuți cu practica veche — reprezentau punctul de vedere contrar.

Aceste două concepții contrare, aceste două puncte de vedere diametral opuse s'au întâlnit în cursul desbaterilor sinodului dela Arad, care își propusese să reguleze raportul din chestiune prin un »normativ special«.

Chestiunea n'a putut primi încă o soluție definitivă. Ea a provocat însă o discuție și un schimb de vorbe, care au avut darul să răsune în întreagă mitropolie, împrumutând astfel chestiunii o *notă de actualitate* și de viu interes pentru toate cercurile noastre bisericesti.

Suntem de credința, că mulți din cei, cari poartă interes curat față de problemele superioare ale vieții și organizației noastre bisericesti ar dori să cunoască mai deaproape afacerea de sub întrebare, ca să-și poată construi o judecată sigură și obiectivă asupra faptului dela ordinea zilei. Aceasta cu atât mai ales, cu cât informațiunile organelor de publicitate nu numai, că nu aruncă lumină asupra argumentației în jurul căreia s'a învârtit polemica din sinod, ci prin laconismul lor sunt potrivite a da anză la felurite

*) Lumea a rămas în presupunerea că ar subversa contraversă personală între P. S. S. D. episcop diecezan și P. C. S. D. vicar episcopesc și prezident al Consistorului orădan. Pentru delăturarea acestei presupunerii neîntemeiate dăm cuvântul părintelui asesor referent bisericesc din Oradea-mare prin care se face lumină, că e vorba numai de păreri principiare cari n'au nimic cu raporturile personale, fără a prejudeca prin aceasta punctul de vedere reprezentat de Consistorul din Arad. Red.

comentarii unilaterale și izvorâte din criterii curat subiective.

Iată motivele și considerațiunile de ordin principiar, cari ne determină să ne ocupăm cu chestiunea și la acest loc, de unde mai ușor poate ajunge la cunoștința factorilor și cercurilor noastre bisericești. Vom prezenta deci, în linii generale, relațiunea de drept dintre episcopul diecezan al Aradului și dintre Consistorul eparhial respective vicarul episcopesc dela Orade, exprimând firește punctul de vedere principiar, pe care îl reprezentăm, în chestiunea aceasta, noi, cei dela Consistorul orădan.

* * *

Pozițiunea de drept a vicarului episcopesc din Orade, în organizmul bisericii noastre autonome, după părerea noastră, este determinată de însăși pozițiunea, ce o ocupă în acest organism, Consistorul nostru eparhial, al cărui prezident este vicarul episcopesc.

Se știe, că prin punerea în practică a statutului organic deodată cu organizarea și constituirea Consistorului diecezan al Aradului s'a menținut și s'a reorganizat și Consistorul eparhial din Orade, care după mărturiile, istorice exista și funcționa deja de pe la anul 1792. Susținerea Consistorului dela Orade era reclamată imperios, în prima linie, de estenziunea teritorială și de situațiunea topografică a eparhiei Aradului. De altă parte s'a avut în vedere intențiunea marelui Șaguna și perspectivele, întemeiate pe dreptul istoric, cu privire la *reînființarea vechei episcopii ortodoxe de Oradea mare*, care a existat până la sfârșitul veacului al XVII-lea.

Primind sub iurisdicțiunea sa clerul și poporul dreptcredincios de pe teritoriul comitatelor Bihor, Hajdu și Jász-Nagykunszolnok și înzestrându-se cu toate atribuțiunile convenite unui suprem for bisericesc, Consistorul dela Orade a fost așezat dela început în *raport de coordinațiune* față de Consistorul din Arad. Aceasta o pretindea, după natura lucrului, însuși spiritul constituțional depus în organismul bisericii noastre.

Statutul organic la §-ul 142 asigură Consistorului dela Orade toate drepturile și atribuțiunile prevăzute în §§-ii 110—142 ai aceluiaș statut, pentru celelalte Consistoare eparhiale din metropolie.

Iar concluzul congresual Nr. 90 din 1903 determină în mod și mai expresiv corelațiunea dintre Consistoriile dela Arad și Oradea-mare, accentuând categoric, că consistorul dela Orade este coordonat, iar nu subordonat celui din Arad.

În sfârșit regulamentul pentru afacerile interne ale celor două consistorii din eparhia Aradului, la §-ul 6 normează, că: »președintele Consistorului diecezan este episcopul, respective

la consistorul din Oradea-mare vicarul episcopesc, instituit conform concluzului sinodal Nr. 98 din 1870.

Privită deci în lumina legii fundamentale și a dispozițiunilor normative aduse din partea forurilor legislative ale bisericii, situația de drept a Consistorului dela Orade apare destul de lămurită și bineprecizată.

Importanța chestiunii ne impune însă datoria să cercetăm mai deaproape criteriile și considerațiunile de ordin principiar, din cari au emanat normele de mai sus și pe cari se sprijinește și punctul nostru de vedere.

Gh. Tulbure.

Constituția

bisericii gr. or. române din Ungaria și Transilvania.

de Ioan A. de Preda.

Însfârșit tot s'a aflat un om care și-a luat osteneala de a face un studiu asupra statutului organic și a cuprinde într'un comentar rezultatul acestui studiu asupra statutului organic. Studiul aceasta al dlui Ioan A. de Preda avocat și fiscal arhidiecezan gr. or. rom. din Sibiiu, a apărut în tipografia arhidiecezană din Sibiiu sub titlul de sus, unde se află de vânzare cu prețul de 2 coroane plus 20 fileri porto, dar se află și la librăria noastră din Arad.

Autorul comentează singuraticii §§-ii din statutul organic și-l întregește cu concluzele și normele emanate din acei §§-i și prin aceasta dă în mâna cetitorului un prețios manuductor în labirintul concluzelor aduse de corporațiunile noastre bisericești.

Nici până acum n'a lipsit tendința de atare comentar, dar aceasta tendință n'a ajuns la un studiu sistematic, ce ar fi întărit temelia statutului organic și l'ar fi făcut mai capabil de o intensivă consolidare a organismului nostru bisericesc. Nici studiul dlui Preda n'are pretenția de a fi desăvârșit, dar a dat dovadă despre necesitatea unui studiu sistematic, dovadă interesul mare cu care este întâmpinată aceasta carte prețutindenea. Suntem siguri că din acest interes va răsări desvoltarea studiului asupra statutului organic. Părintele Dr. I. Lupaș a vizat deja din incidentul apariției acestei cărți la mai multă îngrijire a propunerii statutului organic în seminarele noastre și la îngrijirea consistorului metropolitan de tipărirea unui comentar complet a a statutului organic, complet cu toate dispozițiunile emanate din el.

Generația mai veche care așa zicând a crescut în viața constituțională mai poate urmări din me-

morie firul dezvoltării vieții constituționale, dar generația tineră care este chemată a reprezenta în viitor biserica în corporațiunile noastre bisericești, intră desorientată în acele corporațiuni și de aici provin și vor proveni și mai multe poticneli și zăpăceli în viața constituțională. În lipsa acestei aprofundări în spiritul statutului organic. Suntem amenințați a eși din domeniul principiilor conducătoare a vieții constituționale depuse în statutul organic și a cădea în o primejdioasă cazuistică, care face spărtură în biserică.

Recomandăm aceasta carte în atențiunea preoțimei și învățătorimei noastre și în deosebi a membrilor corporațiunilor noastre bisericești, ca să meargă orientați în corporațiunile acele unde alegătorii îi trimit să reprezinte cele mai sfinte interese ale lor.

Programa examenelor.

dela inst. ped. teol. ort. român din Arad.

I. Despărțământul pedagogic.

1. Luni, 5/18 maiu se sistează prelegerile în c. IV pedagogic.
2. Joi, 8/21 maiu ora 8—12 a. m. c. IV examen scripturistic din matematică; d. a. ora 3—7 din limba germană.
3. Vineri, 9/22 maiu ora 8—12 a. m. lucrările candidaților privațiști din desemn și caligrafie; d. a. ora 3—5 slojd.
4. Luni, 12/25 maiu ora 8 a. m. Examen oral de curs și de cvalificațiune de curs IV.
5. Luni, 19 maiu, (1 iunie) ora 8—12 a. m. examen final scripturistic de cvalificațiune din limba română.
6. Marți, 20 maiu (2 iunie) ora 8—12 a. m. examen final scripturistic de cvalificațiune din limba maghiară.
7. Joi, 22 maiu (4 iunie) ora 8—12 a. m. examen final scripturistic de cvalificațiune din pedagogie.
8. Joi, 5/18 iunie se sistează prelegerile în c. I, II, III. pedagogic.
9. Luni, 9/22 iunie și zilele următoare examen de curs și de cvalificațiune de curs I, II, III după care urmează examenul final de cvalificațiune învățătorească.
10. Duminecă, 15/28 iunie încheierea anului școlar.
11. Luni, 16/29 iunie conferință profesorală finală.

Despărțământul teologic.

1. Joi, 29 maiu (11 iunie) se sistează prelegerile.
2. Luni, 2/15 iunie ora 8 a. m. c. III t.

3. Marți, 3/16 iunie ora 8 a. m. c. II t.
4. Miercuri, 4/17 iunie ora 8 a. m. c. I t.
5. Joi, 5/18 iunie ora 8 a. m. privațiștii.
6. Duminecă, 15/28 iunie încheierea anului școlar.
7. Luni, 16/29 iunie ora 8 a. m. conferința profesorală finală.

Direcțiunea.

Protocol

despre ședințele Sinodului eparhial din dieceza gr.-or. română a Aradului, ținute în sesiunea ordinară a anului 1914.

Ședința III.

ținută la 15/28 aprilie 1913, la orele 10¹/₂ a. m.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp. Notar: Dr. Teodor Papp.

Nr. 45. Prezidiul prezintă cererea comunei bisericești Voivodeni, pentru admiterea unei colecte în scopul acoperirii speselor avute cu edificarea școlii de acolo.

Se predă comisiunii petiționare.

Nr. 46. La ordinea zilei urmează referada comisiunii verificătoare asupra alegerii de deputați în cercul Aradului, atăcate la timpul său cu protest. Raportor: Andreiu Horvath. Se cește raportul Consistorului din Arad Nr. 2789 din 1913, în senzul căruia, considerându-se protestul de revocat

Sinodul verifică alegerea deputaților mireni Iosif Moldovan și Dr. Iustin Marșieu.

Nr. 47. Urmează referada asupra alegerii deputatului Dr. Sever Ispravnic, din cercul Giula, în locul răp. Dr. Nicolau Oncu. Comisiunea aflând actele în regulă și fără protest, propune și

Sinodul verifică alegerea deputatului mirean Dr. Sever Ispravnic.

Nr. 48. Urmează referada comisiunii școlare, asupra raportului general al senatului școlar dela Consistorul din Arad. Raportor: Iuliu Groșorean.

Cetindu-se raportul

Se ia spre știre în general, și se decide tipărirea lui ca anex la protocol sub lit. F.

Fiind timpul înaintat și anunțându-se ședința proximă pe mâne în 16/29 aprilie la orele 9 a. m., când va urmă la ordinea zilei continuarea referadei comisiunilor, ședința se ridică la orele 12 a. m.

Acest protocol s'a cetit și autenticat în ședința V. ținută la 16/29 aprilie 1913.

Ioan I. Papp,
episcop-președinte.

Dr. Teodor Pap,
notar.

Ședința IV.

ținută la 16/29 aprilie 1914, orele 9 din zi.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp. Notar: Dr. Nicolae Regman.

Nr. 49. Se cetește protocolul ședinței a II-a, și
Se autentică.

Nr. 50. Președintele prezintă cererea parohiei Sântandraș, în meritul admiterii unei colecte în scopul rezidirei școlii sale.

Se predă comisiei petiționare.

Nr. 51. Răspunsul P. S. Sale Domnului Episcop diecezan la concluzul sinodal Nr. 63/1913 în chestiunea raportului de drept față cu Consistorul eparhial gr. ort. rom. din Oradea-mare și față cu vicariul episcopesc.

Se predă comisiei organizatoare.

Nr. 52. Deputatul Dr. Gh. Popa face următoarea propunere: „În conziderare, că nici regulamentul pentru alegerile de deputați sinodali, nici regulamentul afacerilor interne nu conține dispozițiuni în direcțiunea aceea, ca protestatorii cutărei alegeri să fie obligați a anticipa spesele de cercetare, cari eventual s'ar ordona ori s'a ordonat prin sinodul eparhial, Sinodul — în scopul de a asigura curățenia alegerilor și libera exerciere a drepturilor garantate tuturor membrilor sinoadelor parohiale prin legea fundamentală a bisericii noastre — enunță: că nici remediul de protest normat prin §-ul 57 al Regulamentului afacerilor interne, nici efectuarea cercetării ordinate prin sinod, pentru viitor nu se pot face pendente dela anticiparea prin protestatori a speselor de investigare“.

Se predă comisiei organizatoare.

Nr. 53. În conformitate cu ordinea de zi, urmează referada comisiei organizatoare asupra raportului general al Consistorului plenar din Arad pe anul 1913. Raportor: Petru Truția. Cetindu-se raportul, la propunerea comisiei,

Se ia în general la cunoștință și se dispune tipărirea lui ca adnex la protocol sub litera G.

Nr. 54. În special pentru trecerea din viață a fostului deputat sinodal Dr. Nicolae Oncu.

Sinodul își exprimă condoleanța prin sculare.

Nr. 55. Privitor la punctul 3 din raport, unde se amintește activitatea specială a protoprezbiterilor,

Sinodul avizează Consistorul, ca în raportul său general să raporteze pe viitor detaliat despre activitatea dezvoltată de oficiile, comitetele, sinoadele și epitropiile protoprezviterale spre a se putea constata și controla activitatea acestor organe. Tot odată se avizează Consistorul, a lua toate dispozițiile posibile și a îndemna organele protoprezviterale, să dezvolte mai multă energie în scopul sporirii fondurilor protoprezviterale.

Nr. 56. Referitor la sistemizarea încă alor 2 posturi de referenți ordinari — unul pentru senatul școlar și unul pentru senatul epitropesc la acest Consistor, la propunerea comisiei

Sinodul încuviințează sistemizarea propusă de Consistorul din Arad, și-l avizează pe acesta, ca și până la deplinirea prin alegerea urmândă la sesiunea proxima sinodală, să aplice în mod provizor la senatul epitropesc o persoană corăspunzătoare, cu dotația regulamentară, iar în cât pentru senatul de școale, după ce numărul asesorilor în senat este complet, să reguleze salariul revizorului școlar tot în senzul normelor în vigoare.

Nr. 57. La raportul general al Consistorului din Arad, deputatul Petru Ionașiu face propunerea: Sinodul avizează Consistorul din Arad, ca despre activitatea organelor dela administrația casei consistoriale, să raporteze în raportul general al Consistorului ca senat epitropesc al cărui organe sunt, pentru că raportul general al Consistorului plenar nu are să se ocupe cu aceasta afacere.

Propunerea se primește și se ridică la valoare de concluz.

Nr. 58. Acelaș raportor cetește raportul general al Consistorului plenar din Oradea-mare pe anul 1913, care, la propunerea comisiei

Se ia în general la cunoștință și se decide tipărirea lui ca adnex la protocol sub litera H.

Nr. 59. În special

Se avizează Consistorul din Oradea-mare, ca pe sesiunea sinodală viitoare să satisfacă dispoziției din punctul c) al concluzului sinodal Nr. 11/1813, referitor la înaintarea datelor despre constatarea necesității îndeplinirii posturilor de asesori ordinari la senatul școlar și cel epitropesc dela acel Consistor.

Nr. 60. Referitor la organizarea conferințelor protoprezviterale

Sinodul ia la cunoștință organizarea acestor conferințe și recomandă, ca între problemele luând în programa de discuțiune, locul principal să-l ocupe educațiunea morală-religioasă a tineretului.

Nr. 61. În ce privește activitatea singuraticelor oficii protoprezviterale

Se avizează Consistorul din Oradea-mare, ca în viitor, în raportul său general să prezinte date detaliat asupra activității dezvoltate de oficiile, comitetele, sinoadele și epitropiile protoprezviterale spre a se putea constata și controla activitatea acestor organe.

Totodată se invită Consistorul, să înainteze la sesiunea viitoare sinodală un raport detaliat despre

modul, cum se administrează singuraticile fonduri protoprezviterale, din ce constau acele și întru cât și prin ce sunt asigurate și întru cât nu?

Nr. 62. În urma raportului special al Consistorului din Arad Nr. 7301 referitor la aplicarea și dotarea canceliștilor protoprezviterali,

Sinodul enunță, că începând cu anul 1914, sinoadele protopopești sunt îndreptățite, ca suma de 400 cor. introdusă deja de timp îndelungat pentru ajustarea și prevederea cancelariei protopopești, să — o poată urca până la suma de 700 coroane, susținându-se dreptul ambelor Consistoare, de a aproba concluzele în chestie a-le sinoadelor protopopești, ori a reduce sumele votate, după împrejurările materiale a-le comunelor tractului protopopesec.

Nr. 63. Referitor la rugarea mai multor credincioși din parohia Fabricul-Timișorii, pentru conferirea unui împrumut ipotecar, și participarea la eventuala licitație ce s'ar ordina asupra realităților acelei comune bisericești, comisiunea organizatoare propune: „Rugarea mai multor credincioși ai bisericii noastre din Fabricul-Timișorii pentru un împrumut ipotecar, se transpune Consistorului din Arad cu autorizarea, ca în cadrul Regulamentului pentru acordarea de împrumuturi ipotecare, să poată acordă comunei bisericești din Fabricul-Timișorii un împrumut cu acoperemânt deplin și peste 50.000 cor., iar despre cele îndeplinite a raportă sesiunii proxime.

Față cu aceasta propunere, deputatul Emanuil Ungurean face contrapropunerea următoare: „Rugarea credincioșilor din Timișoara-Fabric, pentru acordarea unui împrumut ipotecar, se transpune Consistorului spre afacere competentă cu autorizarea ca, cu abatere dela Regulamentul existent, să poată votă comunei bisericești gr. or. rom. din Fabricul-Timișorii un împrumut ipotecar și peste 50.000 cor. și anume până la 50% a valorii reale a realităților oferite și acceptabile de ipotecă.

Totodată să autorizează Consistorul, ca în cazul când ar veni realitățile comunei bisericești la licitație, să poată participa, oferind preț de cumpărare până la o sumă, pe care o va afla convenabilă atât intereselor fondurilor diecezane cât și a parohiei“.

După o dezbateră mai îndelungată, constatându-se, că aceasta afacere are să fie supusă deliberării cu vot nominal, președintele sinodului, întemeiat pe dispoziția §-lui 51 din Regulamentul afacerilor interne, stabilește modul votării astfel: că cei ce vor votă pentru aceasta contrapropunere să se pronunțe cu „da“ — iar cari vor fi contra iei, să se pronunțe cu „nu“.

Astfel precizată afacerea, se face apel nominal, la care pentru contrapropunerea depu-

tatului E. Ungurean au votat cu „da“ următorii deputați: Dr. Gheorghe Adam, Petru Băran, Vasilie Beleş, Dr. Aurel Cioban, Dr. Gavril Cosma, Ioan Georgia, I. Groșorean, Augustin Hamsea, Petru Ionaș, Cornel Lazar, Dr. Iustin Marșieu, Iosif Moldovan, Ioan Oprea, Mihaiu Păcățian, Dr. G. Popovici, Nicolae Rocsin, Emanuil Ungurean și Nicolae Zigre, iar cu „nu“ deci contra acestei propuneri au votat următorii deputați: Alexandru Muntean, D. Muscan, Dr. Sever Ispravnic, Dr. N. Oprean, Dr. Gh. Popa, Gheorghe Popoviciu, Vasilie Sala, Axentie Secula, Petru Serb, Sava Raicu, Dr. N. Regman, Dr. G. Rocsin, Silviu Rocsin, Petru Truția, Dr. Cornel Ardelean, Dr. Atanasiu Brădean, Procopiu Givulescu, Andreiu Horvath, Dr. Aurel Lazar, M. Lucuța și Vasilie Mangra.

Constatându-se astfel, că pentru contrapropunerea deputatului E. Ungurean au votat 19 cu *da*, iar 21 cu *nu*, se ridică la valoare de concluz propunerea comisiunii în următorul text:

Rugarea mai multor credincioși ai bisericii noastre din Fabricul-Timișorii pentru un împrumut ipotecar, se transpune Consistorului din Arad în competentă afacere, îndreptățindu-se acest Consistor, ca în cadrul Regulamentului pentru acordarea de împrumuturi ipotecare, să poată acordă comunei bisericești din Fabricul-Timișorii, un împrumut cu acoperemânt deplin și peste 50.000 cor., iar despre cele îndeplinite a raportă sesiunii proxime.

Fiind timpul înaintat se anunță ședința următoare pe azi 16/29 aprilie la orele 4 p. m.

Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința a șeptea, ținută la 17/30 aprilie 1914.

Ioan I. Papp,
Episcop-președinte.

Dr. N. Regman,
notar.

Ședința V.

ținută la 16/29 aprilie 1914, orele 4 din zi.

Președinte: P. S. S. Dl Episcop Ioan I. Papp
Notar: Dr. Nicolae Regman.

Nr. 64. Se cetește protocolul ședinței a treia și

Se autentică.

Nr. 65. Urmează la ordinea de zi referada comisiunii școlare asupra raportului general al conzistorului din Arad ca senat școlar. Raportor: Iuliu Groșorean. După ce acest raport s'a cetit în ședința a treia, Nr. 48. când în general s'a luat la cunoștință, se trece la dezbateră specială precum urmează:

Nr. 66. Pentru trecerea din viață a eruditului fost profesor Dr. Petru Pipoș

Sinodul își exprimă condolențele prin sculare.

Nr. 67. Cu privire la punctul 4 a-1 acestui raport general și în legătură cu raportul special al Consistorului din Arad ca senat școlar cu Nr. 2266/1914, relativ la vizitarea școalelor prin revizorul școlar,

Sinodul invită Conzistorul a lua în viitor dispoziții, ca revizorul școlar să nu fie reținut dela vizitarea școalelor, prin rezolvarea actelor de birou.

Nr. 68. Raportul special al aceluiaș senat dela Conzistorul din Arad, de sub Nr. 1042 din 1914, că referentul său școlar nu are lipsă de ajutor

Se ia la cunoștință.

Nr. 69. Urmează la referadă raportul special al aceluiaș senat cu Nr. 1207/1914 referitor la ținerea examenului special cu elevii clasei a VI. dela școalele primare confesionale.

Sinodul ia la cunoștință demersurile făcute de Conzistor cu privire la această afacere.

Nr. 70. Raportul special al aceluiași Conzistor Nr. 7202/1913 privitor la mersul didactic al învățământului primar;

Se ia în general la cunoștință, iar pentru a ține la învățătorii în curent cu progresul pedagogiei moderne și pentru înmulțirea cunoștințelor lor speciale, Sinodul însărcinează Conzistorul a introduce cursuri didactice de vară, cerând în acest scop ajutor material din partea Statului.

Nr. 71. Raportul special al aceluiaș Conzistor de sub Nr. 1750/1914 relativ la demersurile luate pentru aducerea în stare corăspunzătoare a școalelor excepționale,

Se ia în general și în special la cunoștință, și se invită Conzistorul: să întrevină și pe mai departe pe lângă organele parohiale, în scopul înlăturării scăderilor constatate la edificiile și ajustarea școalelor submanuate.

Nr. 72. Cu privire la raportul special al aceluiaș Conzistor Nr. 2235/1914, în chestia îndeplinirii posturilor vacante de învățător,

Sinodul invită Conzistorul a urcă bugetul pentru ajutorarea elevilor preparandiali; a execută concluzul sinodal de sub Nr. 30/1913, prin care clericii îndreptățiți, sunt obligați a face examen de cvalificațiune învățătoarească; a întrevini la înaltul Guvern, ca pe baza constatării lipsei de învățători, documentate prin consemnarea prezentată, să admită cvalificarea de învățătoare pe cale privată și până la eventuala înființare a preparandiei de fete; să ceară dela înaltul Guvern și admiterea de a se institui în mod provizor la posturile lipsite de învățători și preoții din localitate și toți absolvenții de teologie. Asemenea să invite Conzistorul a introduce și învățători ambulanti. Iar în ce privește partea materială a școalelor, sinodul însărcinează ambele Conzistorii, a face din caz în caz demersuri la Guvern, pentru întregirea dotațiunii învățătoarești în toate comunele, unde întregirea nu se poate face din puterile proprii ale parohiilor, din cauza sărăciei acelorora.

Nr. 73. Cu considerare la raportul special al aceluiaș Conzistor cu Nr. 2121/1914,

referitor la înființarea unui institut pedagogic pentru învățătoare, comisiunea propune: „Sinodul simte necețitatea înființării institutului pedagogic de fete, și invită Conzistorul a întră în pertractare în aceasta afacere cu Conzistoriile din celelalte dieceze precum și cu Guvernul“.

Față de aceasta propunere, deputatul Nicolae Zigre face următoarea contra propunere: „Sinodul se învoiește a înființa o preparandie de fete confesională gr.-or. română în comuniune cu celelalte dieceze din metropolie, în scopul acesta se angajează a suportă a treia parte din spesele înființării și susținerii acelei pedagogii de fete, totodată fixează locul în Arad pentru înființândul institut. Executarea și aranjarea se concrede Conzistorului din Arad în acord cu celelalte Conzistorii“.

Punându-se aceasta contrapropunere la vot, cade și se enunță ca concluz propunerea comisiunei în textul următor: „Sinodul simte necețitatea înființării institutului pedagogic de fete, și invită Conzistorul a întră în pertractare în aceasta afacere cu Conzistoriile din celelalte dieceze precum și cu Guvernul“.

Nr. 74. În legătură cu raportul Conzistorului din Arad, ca senat școlar, deputatul Sava Raicu face următoarea propunere: „Conziderând timpurile grele în cari și acum ca și în totdeauna, religiunea a fost limanul susținerii noastre propun: ca „Veneratul Conzistor să organizeze catehizările pe bazele cele mai largi posibile prin preoți, și ca acelea să nu fie numai împlinirea formală a datorinței oficiale, ci să fie o reală educație a tinerimii dela toate școlile de pe teritorul diecezei“.

Propunerea se primește și se ridică la valoarea de concluz.

Nr. 75. Tot în firul raportului aceluiaș Conzistor, deputatul Augustin Hamsea face propunerea: „se avizează Conzistorul din Arad, că în raportul senatului școlar să se arate în țifre frecvențațiunea în școalele noastre elementare, ca sinodul din an în an să se poată convinge, dacă frecventează școala faptice toți elevii și elevele obligate la frecventarea școalei“.

Propunerea se primește și se ridică la valoarea de concluz.

Nr. 76. Urmează raportul general al senatului școlar dela Conzistorul din Oradea-Mare. Raportor Iosif Moldovan.

Cetindu-se raportul,

Se ia în general la cunoștință și se dispune țipărirea lui ca adnex la protocol sub lit. D).

În special se enunță, ca Înaltul Ministeriu de cult și instrucțiune publică să fie rugat, ca în viitor la aplicarea admoniției față cu școalele noastre confesionale, să binevoiască a se pronunța numai după ascultarea Conzistorului diecezan.

Concluzul acesta să se comunice și celorlalte eparhii pentru a se întreprinde asemenea procedură.

Nr. 77. În legătură cu raportul Conzistorului din Oradea-mare despre pașii luați în cazurile de indiferență constatată la unele organe parohiale față cu școala confesională.

Sinodul aproabă pașii întreprinși de Consistorul din Oradea-mare, și dispune luarea celor mai riguroase măsuri față cu preoții și organele parohiale, cari ar întrelăsa luarea pașilor recerți pentru — ori ar împedecă — susținerea și dezvoltarea școalelor noastre confesionale.

Nr. 78. Cu privire la faptul, că Guvernul însărcinează susținătorii de școale, să solvească după fiecare post învățătoresc 24 coroane la fondul regnicolar de penziune învățătorescă și în cazul, că școala nu este provăzută cu învățător.

Sinodul enunță: să se întrevină pe calea Conzistorului mitropolitan la înaltul Guvern, pentru desărcinarea dela acest obligament a tuturor parohiilor, a căror școală nu funcționează.

Nr. 79. Relativ la propunerea Consistorului din Oradea-mare în meritul manualelor școlare.

Sinodul nu află de necesar a lua dispoziții nouă în aceasta chestie, fiind ea rezolvită prin concluz congresual.

Fiind timpul înaintat se anunță proxima ședință pe 17/30 aprilie 9 ore din zi, când se va continua referada comisiunilor.

Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința a șaptea dela 17/30 aprilie 1914.

Ioan J. Papp,

Episcop-președinte.

Dr. Nicolae Regman,

notar.

Ședința VI.

ținută la 17/30 aprilie 1914, ora 9 a. m.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan *Ioan I. Papp.* Notar: *Iosif Moldovan.*

Nr. 80. Ne fiind gata protocoalele ședințelor premerse,

Autenticarea lor se amână pe ședința proximă.

Nr. 81. Prezidiul prezintă rugarea comunei bisericești Cojdeni, pentru descrierea reștanței în contribuțiunea de 6 fil.

Se predă comisiunei petiționare.

Nr. 82. Deputatul Mihaiu Lucața face următoarea propunere:

În considerare, că în garnizoana din Arad cei mai mulți ostași sunt români gr.-ort.; în considerare că unii dintre acești fii ai neamului sunt analfabeți; în considerare că la aceasta garnisoană s'a pus la cale instruirea ostașilor analfabeți, nu însă în limba lor maternă ci

într'o limbă neînțeleasă de ei; și în considerare că instruirea făcută în felul acesta e în detrimentul limbii și a culturii neamului, propun: „Sinodul invită Consistoriul, a face demersurile de lipsă la locurile competente, ca instruirea ostașilor români analfabeți să se facă în limba lor maternă, punându-le Consistorul la dispoziție puterile didactice necesare la instruirea acelor analfabeți“.

Dupăce sinodul declară propunerea de urgentă și se intră în desbaterea ei, deputatul Petru Ionașiu face amendamentul: „Sinodul enunță totodată, să se facă demersuri la locurile competente, ca să se respecte sărbătorile bisericești noastre și preste tot să se țină cont și de educația religioasă-morală a soldaților de limba și legea noastră românească“; iar deputatul Roman R. Ciorogariu face o nouă propunere:

„Sinodul eparhial roagă pe Exelenția Sa Domnul Mitropolit, se întrevină la ministrul de războiu pentru respectarea sărbătorilor noastre în armată, precum și pentru instituirea preoților militari în proporția contingentului de soldați ce-l dă fiii bisericii ortodoxe române și pentru instruirea alfabetică a acelor în limba lor maternă“.

Punându-se aceasta propunere la vot se primește și enunță ca concluz.

Nr. 83. Comisia organizatoare, prin referentul Nicolau Zigre, arată demersurile luate de Consistoriul din Arad în scopul obținerii ajutorului de stat la întregirea dotației profesorilor dela institutul nostru pedagogic și în scopul ridicării unei sale de gimnastică la acest institut. După cetirea actelor referitoare la obiect, la propunerea comisiunei se enunță ca concluz:

Sinodul, constatând, că condițiile, pe lângă cari ni-se ofere ajutorul dela stat, sunt jignitoare atât pentru organismul institutului nostru confesional cât și pentru autonomia bisericești noastre naționale, nu se află îndemnat a reflectă la ajutorul oferit pe lângă condițiile indicate din partea guvernului, ci avizează Consistoriul să aște însuși mijloacele trebuincioase atât la regularea dotației profesorilor cât și la ridicarea și instalarea unei sale de gimnastică la institut, având a raportă despre rezultat și a face propunere la Sinodul ordinar din anul următor.

Nr. 84. Tot comisiunea organizatoare raportează asupra propunerii Conzistoriului din Arad, în afacerea proiectului de regulament șpețial, relativ la administrarea fondului diecezan pentru ajutorarea preoției și la propunerea aceleia se enunță ca concluz:

Sinodul restituie Conzistoriului din Arad proiectul prezentat cu însărcinarea ca, atât proiectul cât și propunerile sale, să le comunice și Conzistoriului din Oradea-mare spre a-și putea face observările și propu-

nerile sale, având apoi Conzistoriul din Arad a formulă din nou propunerea în aceasta afacere și a-o înaintă Sinodului ordinar următor, împreună cu toate propunerile și observările permise.

Nr. 85. Urmează referada aceleiași comisiuni în chestia de divergență dintre Conzistorul oradan și cel aradan în punctul interpretării și aplicării statutului fondului diecezan pentru ajutorarea preoțimei diecezane față cu preotul Gheorghe Morarescu din Tinod, care perzându-și vederea a trecut în statul de deficiență cu începere dela 1. ianuarie 1914.

Afacerea o înaintează P. S. Sa Domnul episcop cu provocare la §. 52. din statutele fondului pomenit.

Cetindu-se actele meritorii se constată înainte de toate, că Conzistorul oradan a votat numitului preot un ajutor anual în sumă de 1504 Cor., iar Conzistorul din Arad i-a asemnat la an numai 1128 Cor., deci suma corăspunzătoare clasei parohiei sale, dar cu computarea tuturor anilor de serviciu dela întemeierea fondului; se constată apoi că deși P. S. Sa Domnul episcop diecezan Ioan I. Papp a fost și este pentru votul Conzistorului din Arad, totuși în vederea nenorocirii ce l-a ajuns pre numitul preot, recomandă în raportul său de sub Nr. 2077/914 să i-se mai deie și un ajutor spețial, din rubrica de caritate.

Pe temeiul acestora, comisiunea propune:

„Sinodul pe temeiul datelor prezentate constată, că suma de 1128 Cor. asemnată de Conzistoriul din Arad ca ajutor preotului neputincios Gheorghe Morarescu, corăspunde datelor de cassă și dispozițiilor normate în statutele fondului.

Având însă în vedere menițiunea fondului stabilită în §. 3. a statutelor, precum și împrejurarea că preotul Gheorghe Morarescu din Tinod, devenit cu desăvârșire incapabil de a putea împlini funcțiuni, — în timp îndelungat a făcut servicii bisericești și în calitate de asesor consistorial: Sinodul din caritate votează numitului preot ca adaus — peste suma ce-i compete și i-s'a asemnat pe temeiul statutelor, — încă un ajutor anual de 300, adică: trei sute cor. cu începerea din 1 ianuarie a. c., astfel ajutorul anual a numitului preot va face suma de 1428 Cor. ce are Conzistoriul din Arad a-o asemnă pe partea numitului în ratele normate în rezoluția Conzistorului.

Deputatul Roman R. Ciorogariu face propunerea: „Sinodul acceptează punctul de vedere al Conzistorului din Arad și a P. S. Sale Dlui episcop, dar pe motive umanitare dă indemnizare Conzistorului din Arad, de a-i urcă penzia prin votarea unui ajutor convenabil din motive de caritate“.

După încheierea desbaterii, punându-se aceasta propunere la volt cade, și se ridică la valoare de concluz propunerea comisiunii în textul indus mai sus.

Nr. 86. Tot comisiunea organizatoare referază asupra raportului prezentat de Conzistorul din Oradea-mare în afacerea arondării din nou a protopopiatelor și propune, iar Sinodul în unanimitate primește și enunță:

Având în vedere, că Congresul național-bisericesc, prin concluzul normativ din anul 1870, a normat regulile generali, între marginile cărora se pot aronda protopopiatele în întreaga mitropolie, fiind rezervată aprobarea Congresului național, având în vedere, că sunt normate prin concluz congresual și sinodal și modalitățile regulării cazurilor esecționali; având în vedere că prin concluzul sinodal Nr. 65 din anul 1913, Conzistoarele au fost îndrumate, ca cercetând și studiind afacerea și ținând seamă de concluzele congresuale și sinodale privitoare la arondarea generală ce s'a făcut, — atât în privința necețității, utilității și practicabilității unei noaue arondări, cât și în privința modalităților executării acelor și în spețial cu privire la asigurarea dotației protoprezbiterilor, — să prezinte propuneri motivate și amănunțite, — în sfârșit, având în vedere, că propuneri meritorie întemeiate pe studiarea amănunțită a afacerii se pot face numai pe lângă ascultarea comitetelor și a sinoadelor protoprezbiterali actuali, ca reprezentanțe autoame ale protoprezbiteratelor deja arondate, — planul arondării teritoriale prezentat de Conzistoriul din Oradea-mare, se restituie cu îndrumarea de a supune afacerea sinoadelor protopopești actuali și apoi a urmă amăsurat îndrumărilor indicate.

Ambele Conzistoare să prezinte la sinodul următor propuneri meritorice în toate direcțiunile adecă, atât în privința împărțirii teritoriale cât și în privința regulării și asigurării dotației protoprezbiterilor actuali și acelor ce se vor alege, precum și în privința stabilirii parohiilor protopopești.

Nr. 87. Tot comisiunea organizatoare asupra raportului delegațiunii congresuale propune:

Sinodul luând act de acest raport decide: a se lua și preliminar în buget și pe anul curent pentru acoperirea speselor delegaționali suma de 2000 adică: două mii Cor.

Nr. 88. Comisiunea organizatoare asupra raportului prezentat de Conzistorul din Oradea mare, în chestia cumpărării unei case pe partea aceluia, carea să fie și reședința fiitorului episcop, — propune, iar sinodul primește:

Sinodul invită Conzistorul din Arad a procură din arhivă actele aflătoare prin anii 1881—1882 privitoare la vinderea casei vechi conzistoriali și celea ce privesc cumpărarea casei actuale din strada domnească, precum și toate concluzele sinodali relativ la aceasta afacere, având ale prezentă împreună cu toate actele pe lângă părerea sa privitoare la dreptul de proprietate a ambelor case. Iar Conzistorul din Oradea mare să arate Sinodului proxim, dacă a putut câștiga împrumut avantajos și pe lângă ce condiții? ca astfel pe temeiul ambelor rapoarte să poată rezolvă chestia dreptului de proprietate contraversată din partea Conzistorului din Oradea mare.

Socoata prezentată împreună cu documentele se restituie comisiei episcopale pentru revizuire și cenzurare.

Nr. 89. Fiind timpul înaintat și anunțându-se ședința proximă pe 4 ore p. m., când va urma la ordinea zilei continuarea referadei comisiei organizatoare, ședința se ridică la ora 1 p. m.

Acest protocol s'a cetit și autenticat în ședința a VIII. din 28 aprilie (1 mai) 1914.

Ioan I. Papp,
episcop-președinte.

Iosif Moldovan
notar.

Ședința VII.

ținută la 17/30 aprilie 1914 la orele 4 p. m.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp. Notar: Iuliu Bodea.

Nr. 90. Se pune la ordinea zilei referada comisiei organizatoare, prin raportul Nicolae Zigre, asupra răspunsului Preasfinției Sale Domnului Episcop diecezan în chestia controversate referitoare la raportul său de drept față cu Consistoriul gr. or. român din Oradea-mare și de vicarul episcopesc dela acel consistoriu.

În acest răspuns, prezentat sub Nr. 51 a protocolului sesiunii prezente, Preasfinția Sa combate atât motivele espuse în raportul Consistoriului din Oradea-mare — prezentat Sinodului din anul trecut — relativ la incidentul controversatei, cât și acel punct de mănecare al pomenitului Consistoriu, că: „persoana vicariului ar fi identică cu a episcopului, că episcopul ar fi coordonat cu vicariul și prin urmare ar fi independent unul de altul”, — dă însă expresiune convingerii, că aceasta părere a putut proveni numai din interpretarea greșită a statutului organic și din interpretarea și aplicarea și mai greșită a Regulamentului afacerilor interne consistoriale, votat de Sinod în sesiunea din 1908, — în conzecință: cere revizuirea și îndreptarea acestui Regulament, prin care s'a alterat ordinea legală, existentă înainte de votarea și introducerea lui.

După cetirea actelor, comisiunea propune și

Sinodul enunță ca concluz: Ambele Consistoare să fie poftite a lua în revizuire regulamentul afacerilor interne în toate direcțiunile și în deosebi cu privire la drepturile și datorințele episcopului și a vicariului în afacerile ce privește Consistoriul din Oradea-mare și a prezentă Sinodului din anul următor — propunere concretă în privința regulării acestei afaceri de controversate. În scopul acesta Consistoriul din Arad este îndrumat a comunica reflexiunile P. S. Părintelui Episcop, Consistoriului din Oradea-mare.

Nr. 91. Tot această comisiune prin același raportor referând asupra raportului Consistoriului din Arad, în chestia regulării competențelor de diurne și viatic, pretinse de învățătorii noștri pentru participarea la adunările învățătoarești, propune: Ambele Consistorii sunt invitate a elabora și prezentă Sinodului ordinar din anul viitor un proiect de concluz normativ, cu privire la regularea acestei chestii pentru întreaga dieceză.

Deputatul Dr. Gheorghe Popa face următoarea propunere: În afacerea regulării speselor de călătorie și a diurnelor obvenite cu prezentarea învățătorilor la adunările generale a reuniunii învățătorilor și conferințelor despărțămintelor protopopești, Sinodul însărcinează ambele Consistorii ca, la sesiunea viitoare să prezinte câte un conspect, din care să învedereze că în fiecare parohie este luată în preliminar și dacă da, ce sumă cu menițiunea de mai sus, totodată să se noteze și aceea, că pe ce bază s'a staverit suma staverită în buget.

După o discuțiune mai lungă, Sinodul cu abandonarea propunerii comisiei și a deputatului Dr. George Popa, la propunerea deputatului Iuliu Groșorean enunță:

Se însărcinează ambele Consistoare a suscepe suma de 20 cor., ca spese pentru conferințele învățătoarești, în preliminările culturale a fiecărei parohii, unde suma actuală a speselor de conferințe n'ar da suma minimală de 20 coroane.

Nr. 92. Tot aceeași comisiune, raportând asupra propunerii deputatului Dr. George Popa în chestia regulării speselor de cercetare în afacerile de protest contra alegerilor sinodale, propune, iar

Sinodul entință: Propunerea fiind în legătură strânsă cu regulamentul alegerii deputaților sinodali, se comunică ambelor Consistoare cu însărcinarea, de a elabora și prezentă la Sinodul ordinar din anul următor un proiect de normativ cu privire la regularea acestei chestii.

Nr. 93. Urmează la ordinea zilei referada comisiei bisericești asupra rapoartelor Consistoriului din Arad Nrii 3237, 4647/1913 și a Consistoriului orădan Nr. 4697/1913 în meritul executării concluzelor sinodali Nrii 30 și 17 din anul 1913, referitoare la cvalificarea absolvenților de teologie pentru posturi de învățători și la aplicarea teologilor absolvenți în serviciile bisericești și școlare, și la propunerea comisiei,

Sinodul avizează Consistoriul din Arad, ca pentru sesiunea proximă sinodală să arate prin raport special: câți teologi absolvenți au depus examenul de cvalificațiune învățătoarească enunțat prin concluzul sinodal Nr. 30 din 1913, iar ce privește concluzul Nr. 17/1913,

referitor la aplicarea absolvenților de teologie în posturi bisericești-școlare enunță: că absolvenții de teologie, dela timpul absolvirii până la alegerea și introducerea lor de parohii, sunt obligați a se aplica în servicii bisericești-școlare.

Nr. 94. Comisiunea epitropească prin raportorul său Dr. Aurel Lazar, referând asupra raportului Consistorului din Arad despre cauzele pendente la fiscii consistoriali, propune, iar

Sinodul nu ia la cunoștință partea primă a raportului, ci invită de nou Consistorul din Arad, să satisfacă concluzului de sub Nr. 46 din anul 1913, și să înainteze conspect detaliat despre toate procesele indicând, că: la care fisc, câte procese, de când și în ce stadiu sunt?

Partea a doua a raportului se ia spre știre.

Nr. 95. Tot comisiunea epitropească, prin același raportor, referând asupra raportului Consistorului din Arad relativ la cenzurarea socoților fundațiunii „Zsiga“ din Oradea-mare, pe anii școlari 1911/1912 și 1912/13, propune, iar

Sinodul ia raportul la cunoștință.

Nr. 96. Aceeași comisiune referând asupra raportului Consistorului din Arad în afacerea vinderii casei de chirie din strada peștelui, propune, iar

Sinodul încuviințează cererea, cu aceea observare, că vânzarea acelei case să se facă în timp potrivit și ulterior să se raporteze Sinodului.

Pentru vânzare sau declarat prin vot nominal toți deputatii prezenți în număr de 37 și anume: Dr. George Adam, Vasile Beleş, Iuliu Bodea, Dr. Aurel Cioban, Dr. Gavril Cosma, Procopiu Givulescu, Iuliu Groșorean, Augustin Hamsea, Andrei Horvath, Dr. Cornel Iancu, Petru Ionașiu, Dr. Aurel Lazar, Cornel Lazar, Vasile Mangra, Fabriciu Manuilă, Dr. Iustin Marșieu, Iosif Moldovan, Dimitrie Muscan, Dr. Cornel Nicoară, Dr. Sever Ispravnic, Ioan Oprea, Dr. Nestor Oprean, Mihaiu Păcățian, Dr. Teodor Papp, Dr. George Popa, George Popovici, Dr. George Popovici, Vasile Sala, Axentie Secula, Petru Serb, Sava Raicu, Dr. George Roxin, Nicolae Roxin, Silviu Roxin, Desideriu Tempelean, Petru Truția și Nicolae Zigre.

Nr. 97. Asupra raportului Consistorului din Oradea-mare despre supracensurarea și aprobarea socoții internatului din Beiuș pe anul 1912/1913, referând comisia competentă, propune și

Sinodul îl ia la cunoștință cu aprobare, iar Consistoriului din Oradea-mare i-se dă absolutoriul cu îndrumarea, ca în viitor să pregătească și prezinte rațiociniul internatului în două exemplare.

Nr. 98. Cu privire la socoata fondului episcopiei române gr. ort. din Oradea-mare, la propunerea comisiei:

Sinodul nu intră în desbaterea meritorică a raportului și a acestei socoți a Consistorului din Oradea-mare, nainte de ce s'ar regula, în mod definitiv chestia

dreptului de proprietate asupra casei din strada capușinilor, susceptă în cadrul acestei socoți.

Nr. 99. Raportul comisiunii sinodale de controlă asupra celor constatate la Consistorul din Oradea-mare

Sinodul îl ia la cunoștință.

Fiind timpul înaintat și anunțându-se ședința proximă pe mâne 18 aprilie (1 mai) la orele 9 a. m., când vor urmă la ordinea zilei afacerile încă nerezolvite, ședința se ridică la orele 7 seara.

Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința a VIII-a din 18 aprilie (1 mai) 1914.

Joan J. Papp,
episcop-președinte.

Iuliu Bodea
notar.

Pentru cei ce vreau să vină la America.

Reproducere din „Românul“.

In interesul și binele celor ce vreau să vină la America, binevoiiți vă rog a da publicității acesteia rânduri:

In America de prezent este o criză mare.

Pretutindeni lucrările stagnează

Sute de mii de muncitori stau fără de lucru, colindând dintr'un oraș în altul dela o fabrică la alta.

Deoarece de nicăiri nu vine nici o știre, fie cât de palidă despre deschiderea lucrărilor bieții muncitori, neavând cu ce plăti mâncarea și chiriile, sunt goși din toate casele.

Pe strade, la tot pasul, se roagă unul să-i dai un ban să mănânce.

Zilnic sunt solicitat de bieții nostri Români fără de lucru, să mijlocesc la consulatul austro-ungar să-i trimită acasă, căci pier de foame.

Ți-se sfășie inima de durere, văzând om puternic, ca un munte, plin de viață, spuind cu lacrimi în ochi, că de trei zile n'a mâncat.

Casa și adăpostul îi sunt o groapă la marginea orașului.

Ce va fi însă la iarnă?

Este regretabil, că consulatul austro-ungar, prea puțin, sau de loc nu se îngrijește de cetățenii săi, ajunși în mizerie.

Acel ce vrea să meargă acasă prin consulat, trebuie să-și plătească drumul dela locul unde se află până la apă și după ce se debarcă în Europa, trenul până acasă.

Acesta ar fi cam jumătate din drumul Americii. Dar omul de unde să plătească, căci nu are un cent?

Cauza crizei este foarte ușor de aflat.

Ajungând partidul democrat la putere, republicanii, stăpânii cei mai mari ai fabricelor și ai banilor, închid fabricile, aducând criza în țară, pe care din nenorocire muncitorii o simt mai tare.

Fiind criză în țară, este explicabil că, lumea se disgustă de partidul democrat, și la viitoarea alegere, căderea lor este sigură.

Astfel se explică germenul crizei.

Drept aceia, este foarte posibil, ca criza actuală, să țină tot timpul de domnie al partidului democrat.

Deci, — acel ce nu vrea să se expună cu voia lui, a ajunge peritor de foame, sau cel puțin cerșitor la ușa altuia, să nu mai plece la America deocamdată.

On. domni preoți și învățători, ar fi bine să aducă aceasta la cunoștința poporului chiar în biserică, pentru a preveni zilele amare celor ce vreau să plece la America.

Indiana-Habor Ind., la 28 Aprilie 1914.

Simeon Mihalțian,
preot ort.

CRONICA.

Prăznuire creștinească. Sfântul mucenic George a fost prăznuit, cu adevărat, creștinește de către credincioșii din Pusta Meghieș în biserică zidită în anul trecut de Ștefan Rusu. Azi sa sfințit, crucea de piatră ridicată cu cheltuială de 300 cor. de proprietarul Simian Drăgan înaintea bisericii. S'au sfințit, apoi doi prapori, după cari a urmat, rugăciune pentru întreg poporul, care umpluse biserică des de dimineață. Au servit trei preoți R. Mladin din Otlaca I. Ardelean din Chitighaz și parohul locului. Strana a condus inv. N. Băru din Otlaca cu Ioan Mara de aici. Esprim mulțumită pentru jertfa adusă și celor ce au concurs la înălțarea prăznuirii. Ioan Duma episcop. Teodor Draia preot.

Mulțumită. Părintele Petru Hereț hirotonit de preot în parohia Târgoviștea, protopresbiteratul Belințului, a dăruit 10 cor. pentru fondul Țichindeal-Nicoară. Direcțiunea seminarială îi mulțumește pe aceasta cale pentru dar și mai ales pentru cuvintele calde cu cari s'a despărțit de institutul în care s'a pregătit de preot și îi urează fericire în misiunea ce și-a început-o cu acest nobil gest.

Necrolog; Mărioara Balta elevă de clasa IV. civilă, după lungi și grele suferințe a încetat din viață luni la 11 maiu st. n., la orele 12 a. m. în Arad. Înმormântarea făcută după ritul bisericii gr. or. s'a ținut miercuri la 13 maiu.

† **Victor Ardelean.** A fost fiul învățătorului Emanuil Ardelean din Giula, un escelent student în clasa a VIII gimn. din Giula, nădejdea părinților și o floare a neamului. I-s'a făcut o înmormântare înduioșătoare.

Preoțimea și învățătorimea din jur, corpul profesoral și tinerimea gimnazială, publicul mare a asistat la aceasta sfâșietoare înmormântare. În biserică la parentat părintele Alex. Popoviciu din loc, iar la morminți un coleg al său din gimnaziu. Trimitem condolențele noastre familiei întristate.

Ordinea examenelor publice de maturitate și de clasă de încheiere, cari se vor ține cu elevii școlii comerciale superioare gr. or. române la finea anului școlar 1913—1914. Examenul de maturitate se va ține în zilele de Luni în 2, Marți în 3 și Miercuri în 4 Iunie v. a. c. în localul școlii. La acest examen, deschis pentru publicul mare, nu pot lua parte școlarii. Examenele de clasă se vor ține în sala a doua în zilele următoare dela 7—12 ore a. m. Miercuri, în 28 Maiu v. Cl. I. comercială. 1. Religiunea: Prof. Dr. Sterie Stinghe. 2. Româna: I. Pricu. 3. Principii comerciale: I. Socaciu. 4. Maghiara: Dr. I. Baci. 5. Matematica: V. Micula. 6. Germăna: Dr. I. Baci. Joi, în 29 Maiu v. Cl. II. comercială. 1. Religiunea: Prof. Dr. St. Stinghe. 2. Româna: Dr. I. Baci. 3. Cunoștințe de drept: I. Socaciu. 4. Aritmetica comercială: I. C. Panțu. 5. Franceza: I. Pricu. 6. Chemia și Merceologia: A. Vlaicu. 7. Istoria: I. Petrovici. Vineri, în 30 Maiu v. Cl. I. comercială. 1. Fizica: Prof. V. Micula. 2. Franceza: I. Pricu. 3. Geografia: G. Vătășan. 4. Istoria: I. Petrovici. 5. Aritmetica comercială: I. C. Panțu. Sâmbătă în 31 Maiu v. Cl. II. comercială. 1. Maghiara: Prof. Dr. I. Baci. Matematica: V. Micula. Geografia: G. Vătășan. 4. Contabilitatea: I. C. Panțu. 5. Economia națională: I. Socaciu. 6. Germăna: Dr. I. Baci. Sâmbătă, în 24 Maiu v. la 7 ore dimineața va fi examenul verbal cu privațiștii clasei I. și II. comercială. Duminecă, în 1 Iunie v., după serviciul divin, la care vor participa toți elevii și profesorii, se va încheia în mod solemn anul școlar 1913—1914 în edificiul școlii. La încheierea anului școlar în 1 Iunie v. fiecare elev va primi certificat școlar și un exemplar din anuarul școlii. Elevii absenți, precum și restanțierii de didactru etc., nu vor primi nici certificatul, nici anuarul școlii. La examenele acestea, precum și la festivitatea de încheiere a anului școlar, sunt invitați cu toată stima părinții și binevoitorii acestei școle. Brassó (Brașov), în 21 aprilie v. 1914. Direcțiunea.

Apel. E timpul suprem ca să sărim cu toți întru salvarea neamului prin cultură pe ori ce teren Ne-au copleșit poftetele deșarte și mai ales materialismul, dela preot până la cel din urmă țaran, de unde provine lipsa simțului de jertfă pentru binele obștesc. Subscrisul văzând că ar fi un păcat din tot punctul de vedere ca o comună fruntașă de preste (6000) suflete române să fie tot ca în tunec și să nu contribuie cu absolut nimic (doar numai cu nr. sufletelor) la cinstea neamului nostru, din marginea Bănătuului unde e mai mare primejdia națională, nu pot vedea cum rămân frații mei îndărăt de lume. În iarna trecută am înființat reușiune de cântări

și cetire. Dar fiind timpul foarte scurt de când am venit aici, nu neam putut aduna mijloacele necesare pentru înființarea desăvârșită a salei de lectură. Drept aceea ca să nu pierdem timpul scump, apelăm la binevoitorul sprijin al tuturor gazetelor noastre și ne rugăm respectuos să ne ofere gazetele, foile sau revistele în mod gratuit cel puțin pe $\frac{1}{4}$ de an, ca să putem deștepta sentimentul și gustul cetitului în popor. Așa e firea țaranului nostru până nu vede nu crede.

Uzdin (Ujozora), 29 apr. (12 mai) 1914.

Romul Popa
preot-catihet.

Cronica bibliografică.

„Date nouă despre Gheorghe Lazar“, de dr. Avram Sădean, profesor la preparandia din Arad. Este o conferință a dlui dr. Sădean ținută cu ocaziunea adunării generale a reuniunea învățătoarești în Siria. Cercetând în arhiva statului din Wiena după date referitoare la istoricul inst. pedagogic din Arad a dat peste datele cuprinse în broșură, cari nu sau știut până acum despre Gheorghe Lazăr. Pentru a putea fi răspândită în cerc cât mai mare le-a cuprins în broșură, care se poate primi dela autor cu prețul de 1 cor., venitul este destinat fondului centenar al preparandiei din Arad.

Poșta redacției.

Mulțumim celui ce ne-a trimis sub plic discursul pe românește a contelui A. Apponyi ținut la Cluj în luna Aprilie. De ar fi privit retragerea principiilor sale pedagogice depuse în legile sale școlare l-am fi publicat, așa însă nici ca cu iostitate de gândire patriotică nu ne privește.

Propise (Corecte) de examen à cor. 1·20 suta plus 30 fileri porto postal se găseasc de vânzare la **Librăria Diecezană Arad.**

Licitațiune minuendă.

În temeiul rezoluțiunii Venerabilului Consistor Nr. 1482/1914 se publică licitațiune minuendă cu oferte închise pentru adaptarea casei comunei bis. din Ghiroc cu termin pe ziua de **10/23 maiu** a. m. la 9 oare în localitatea cancelăriei parohiale din Ghiroc.

1. Prețul de esclamară 4709 cor. 76 fil.

2. Reflectanții vor avea să alătore la ofertul închis și sigilat și vadiu de 5%, pe care întreprinzătorul căruia i-să va încredința lucrarea va avea să-l întregescă la încheierea contractului la 10%.

Planul și preliminarul de spese aprobate de Ven. Consistor și cond. de licitare se pot vedea zilnic în orele oficioase la oficiul parohial din Ghiroc.

4. Pentru participare la licitațiune și pentru vederea celor de sub punct 3, reflectanții nu-și pot formă nici o pretensiune față de comuna bis.

5. Comuna bisericească își rezervă dreptul de a angaja pe acel reflectant în care va avea mai multă încredere fără privire la rezultatul licitațiunii.

Comisiunea institu tă cu ord.
Ven. Cons. Nr. 2582/1913 în locul
comitetului parohial.

În conțelegere cu: *Ioan Oprea* adm. protop.

—□—

1—1

În urma încuviințării Ven. Consistor diecezan cu Nr. 198/914, se publică licitațiune minuendă pentru darea în întreprindere a lucrărilor pentru edificarea **salei a II-a** de învățământ, la școala gr. or. rom. din **Rișculiția**, protopresbiteratul Hălmaگیu pe lângă următoarele condițiuni:

1. Licitațiunea se va ținea în ziua de 5/18 Maiu a. c. în școala din loc.

2. Prețul de esclamară conform proiectului de spese este 5412 cor. 21 fil.

3. Licitanții au să depună în numărări ori hârtii de valoare acceptabile vadiu de 5% din prețul strigării, care după licitațiune se va întregi la 10% din partea întreprinzătorului adecă 541 cor. 20 fil.

4. Alte condițiuni speciale precum și planul și proiectul de spese, se pot vedea la oficiul parohial din loc.

Se obsearvă că participanții la licitațiune, nu pot pretinde sub nici un titlu viatec și diurne pentru participare.

Rișculiția, (Riskulicza) 17/30 Martie 1914.

Leontin Micluția
paroh, preș. com. par.

Axentie Popoviciu
inv. not. com. par.

În conțelegere cu: *Cornel Lazar* prpresbiter.

—□—

2—2

CARȚI BISERICEȘTI CU LITERE LATINE:

Penticostarul, leg. în piele roșie	14.—
Cazania	14.—
Molitelnicul	14.—
Triodul cu strajnicul . .	27.—
Octoichul mare	27.—
Mineile 12 vol. pe 12 luni leg. în piele	186.—
Apostol	11·50
Evangelia, cu litere latine	25.—

De vânzare la:

Librăria Diecezană, Arad.